

نقش محیط خانواده در تبیین نشانگان درونی‌سازی و برونی‌سازی نوجوانان

دکتر حمید پورشریفی^۱

دکتر زینب خانجانی^۲

دکتر جلیل باباپورخیرالدین^۳

دکتر بهزاد شالچی^۴

چکیده

پژوهش حاضر با هدف تبیین نشانگان درونی‌سازی و برونی‌سازی نوجوانان با توجه به محیط خانواده انجام شده است. در این مطالعه، ۱۶۴۷ نوجوان (۸۴۰ دختر و ۸۰۷ پسر) به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای به عنوان نمونه، انتخاب شدند. نوجوانان به منظور شرکت در پژوهش به دو مقیاس محیط خانواده و فرم خودسنجی نوجوان از فرمهای سن مدرسه براساس تجربه آخنباخ، پاسخ دادند. برای تجزیه و تحلیل داده‌های به دست آمده، از روشهای آمار توصیفی و استنباطی استفاده شده است. در سطح توصیفی شاخصهای متمایل به مرکز و پراکندگی و در سطح استنباطی آزمونهای ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه به کار برده شده است. یافته‌های حاصل از پژوهش حاضر نشانگر آن است که بسیاری از متغیرهای مربوط به محیط خانواده با نشانگان درونی‌سازی و برونی‌سازی از روابط معنادار برخوردار هستند. از ده متغیر محیط خانواده، شش متغیر با نشانگان درونی‌سازی و شش متغیر، با نشانگان برونی‌سازی در ارتباط‌اند. نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه در این پژوهش نشان می‌دهد که جنسیت هر دو نشانگان درونی و برونی‌سازی را پیش‌بینی کرده و بیشتر مؤلفه‌های محیط خانواده به خوبی نشانگان درونی‌سازی و برونی‌سازی را تبیین می‌کنند.

کلید واژگان: نوجوان، نشانگان درونی‌سازی، نشانگان برونی‌سازی، محیط خانواده، جنسیت

تاریخ دریافت: ۹۲/۱۰/۹ تاریخ پذیرش: ۹۳/۲/۳۰

۱. استادیار گروه روانشناسی دانشگاه تبریز

۲. استاد گروه روانشناسی دانشگاه تبریز

۳. استاد گروه روانشناسی دانشگاه تبریز

۴. استادیار گروه روانشناسی دانشگاه شهید مدنی آذربایجان

behzadshalchi@yahoo.com

مقدمه

نوجوانی دوره‌ای است که یک پنجم جمعیت مردم جهان در آن قرار دارند و ۸۵ درصد از این جمعیت ۱/۲ میلیاردی ساکن کشورهای در حال توسعه‌اند. سالانه یک میلیون نوجوان به علت حوادث، خودکشی، خشونت و عوارض مربوط به بیماریهای قابل پیشگیری و درمان جان خود را از دست می‌دهند. بر اساس برآورد سازمان جهانی بهداشت، علت ۷۰ درصد مرگها، رفتارهایی هستند که در نوجوانی ایجاد شده، اما قابل اصلاح‌اند. سالانه چهار میلیون نوجوان، دست به خودکشی می‌زنند که یک صد هزار مورد از آنها منجر به مرگ می‌گردد (پرویزی، احمدی و نیکبخت نصرآبادی، ۱۳۸۴).

سالانه هفت هزار نوجوان به ویروس ایدز آلوده می‌شوند. سازمان جهانی بهداشت در سال ۲۰۰۸ اعلام کرده است، ۴۵ درصد افراد آلوده به ویروس ایدز در بازه سنی ۱۵-۲۴ قرار دارند (رودرام - بروس^۱ و همکاران، ۲۰۱۱). سیصد میلیون نوجوان سیگار می‌کشند که پانزده میلیون از آنان در سنین بزرگسالی به دلیل عوارض ناشی از استعمال سیگار فوت می‌کنند. در جهان غرب تا ۱۸ سالگی بیش از دو سوم نوجوانان الکل، تقریباً نصف آنها سیگار و بیش از یک سوم آنان مصرف ماری جوآنا را تجربه می‌کنند (کلین جان و انگلس^۲، ۲۰۱۱). آمارهای نگران کننده، به بحران-هایی اشاره دارند که به شدت با اختلالات عاطفی - رفتاری^۳ نوجوانان در ارتباط هستند.

نشانگان درونی‌سازی و برونی‌سازی^۴ دو سازه ابعادی تجربی هستند که در سنجش و توصیف اختلالات عاطفی- رفتاری کودکان و نوجوانان بسیار استفاده شده‌اند (دکوویچ، بوست و ریتز^۵، ۲۰۰۴). در مدل سنجش مبتنی بر تجربه چند محوری آخنباخ، نشانگان درونی‌سازی طبقه‌ای از مشکلات هم‌آیند را در بر می‌گیرد که معمولاً با ناراحتیهای درونی مشخص می‌شود، اما نشانگان برونی‌سازی مشکلاتی هستند که بیشترشان به تعارض با دیگران و آداب و رسوم اجتماع مربوط می‌شوند (آخنباخ و رسکورلا^۶، ۲۰۰۱).

مشکلات برونی‌سازی اساساً شامل پرخاشگری و بزهکاری هستند، اما مشکلات درونی‌سازی دو مؤلفه اصلی اضطراب و افسردگی را در بر می‌گیرد. به معنای وسیع‌تر، مشکلات درونی‌سازی را می‌توان طبقه‌ای متشکل از افسردگی، اضطراب و گوشه‌گیری تعریف کرد (دکوویچ، بوست و ریتز،

1. Rotheram-Borus
2. Kleinjan & Engels
3. Affective and behavioral disorders
4. Internalizing and externalizing syndromes
5. Deković, Buist & Reitz
6. Achenbach & Rescorla

۲۰۰۴). نشانگان برونی‌سازی در بسیاری از منابع با رفتارهای مربوط به پرخاشگری، خرابکاری، بیش‌فعالی، ضد اجتماعی و بزهکاری توصیف شده‌اند (لیو^۱، ۲۰۰۴).

مفیت^۲ (۱۹۹۳) با مطالعه نمونه بزرگی در نیوزلند دریافت که ۹۳ درصد از افراد مذکور قبل از هیجده سالگی به برخی از انواع رفتار بزهکارانه پرداخته‌اند. درصد مشابهی نیز در میان نوجوانان ۱۲ تا هیجده ساله کانادایی به دست آمده است. به طوری که ۹۲/۸ درصد از نوجوانان مورد مطالعه در طول این سالها دستکم یک مورد از رفتارهای بزهکارانه را بروز داده‌اند (مارکوت، مارکوت و بوفارد^۳، ۲۰۰۲). در ایالات متحده آمریکا ۸۰ درصد از افراد مذکور قبل از بزرگسالی به دلایل جرایم کوچک با پلیس برخورد دارند و ۶۰ درصد از کودکان در دوران نوجوانی به برخی از انواع مشکلات رفتاری مبادرت می‌ورزند (ریتز و همکاران، ۲۰۰۵). ارقام بالای این آمارها ممکن است به معنای فراگیری وسیع این مشکل در میان کودکان و نوجوانان و به ویژه پسران باشد، اما برخی از پژوهشگران معتقدند این رفتارها نه تنها به هنجار هستند بلکه بخشی از تحول محسوب می‌شوند (مفیت، ۱۹۹۳).

در ایالات متحده آمریکا در حدود ۳۰-۴۰ درصد از نوجوانان افسردگی را تجربه می‌کنند و ۴-۳ درصد از آنها نشانگان افسردگی چندگانه را دارند. بخش کوچکی از نمونه در حدود ۴-۲ درصد نیز تشخیص افسردگی بالینی را دریافت می‌کنند (کامپس، ای و گرانت^۴، ۱۹۹۳). شیوع اختلال افسردگی در دوران نوجوانی بر اساس تعریف نسخه تجدید نظر شده چهارمین ویرایش راهنمای تشخیصی و آماری اختلالهای روانی^۵ در کانادا، ۱۰/۲ درصد برآورد شده است (گوین^۶ و همکاران، ۲۰۰۵).

در زمینه روانشناسی نوجوان، ادبیات پژوهشی پرباری وجود دارد، اما پیچیدگی مسائل نوجوانان در تعامل با دگرگونیهای سریع اجتماعی و فرهنگی، نیازمند پژوهشهای بیشتر در این زمینه است. تغییراتی که در دوره نوجوانی از نظر زیستی، اجتماعی و شناختی به وقوع می‌پیوندد، نشان می‌دهد که این دوره بسیار آسیب‌پذیر است (ریتز، دکویچ و مییر^۷، ۲۰۰۵). افزایش اختلالات روانپزشکی و مشکلات رفتاری قبل از دوران بلوغ و بعد از آن نشانگر افزایش آسیب‌پذیری فرد در دوره نوجوانی است (زان - واکسلر، کلیمس دوگان و اسلاتری^۸، ۲۰۰۰).

1. Liu

2. Moffitt

3. Marcotte, G., Marcotte, D. & Bouffard, T.

4. Compas, Ey & Grant

5. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders: Fourth Edition (DSM-IV)

6. Nguyen

7. Meijer

8. Zahn-Waxler, Klimes-Dougan & Slattery

کامیابی یا ناکامی نوجوان در فایق آمدن بر دشواریهای پیش روی، به عوامل بسیاری بستگی دارد که از آن جمله می‌توان به عوامل موجود در محیط خانواده اشاره کرد. دوره نوجوانی با بروز تغییرات چند سطحی گسترده‌ای که در نوجوان و محیط او به وقوع می‌پیوندد مشخص می‌شود. این تغییرات آشکارا سبب دگرگونی در تعاملات میان کودکان و اعضای خانواده آنها می‌شود. مستندات پژوهشی نشان می‌دهند، با وجود تحولاتی که در کودک و روابط خانوادگی او ایجاد می‌شود، روابط با خانواده و والدین همچنان از منابع با اهمیت اجتماعی و هیجانی در دوران بعد از کودکی پایدار باقی می‌مانند. طی سالهای آغازین نوجوانی، روابط با والدین و اعضای بزرگسال خانواده، دستخوش تغییر شکلهایی می‌شود که معمولاً به صورت کاهش تعاملات سلسله مراتبی در دوره نوجوانی تا بزرگسالی تبلور می‌یابد. این دوره زمانی است که فرد می‌تواند مسئولیتهای بیشتری را در زمینه مراقبت کردن از خود، انجام دادن تکالیف مدرسه و وظایف دیگر به عهده بگیرد. در این سنین افراد همچنین ظرفیت حمایت و یاری رسانی بیشتر نسبت به خانواده، ایفای نقش سرپرستی نسبت به خواهران و برادران کوچک‌تر یا انجام کارهایی را به دست می‌آورند که معمولاً بزرگسالان انجام می‌دهند (کاکس، وانگ و گاستافسون^۱، ۲۰۱۱).

شناخت تحول نوجوان در درون خانواده موضوعی پیچیده است. اگرچه روابط نوجوان با والدین خود در شکل‌گیری تحول او اهمیتی انکارناپذیر دارد، اما ویژگیهای نوجوان بخشی از آن چیزی است که روابط مذکور را تعیین می‌کند. نوجوان در روابط خانوادگی خود هم اثرگذار و هم اثرپذیر است. خانواده چیزی بیشتر از کنش متقابل نوجوان با والدینش است. والدین تحت تأثیر روابط خود با هم‌دیگر و روابط با اهمیتی قرار می‌گیرند که در زندگی خود با دیگران برقرار می‌کنند. کیفیت والدگری همچنین از بافتهای گسترده‌تر از خانواده از جمله، همسایگان، فرهنگ و عوامل اجتماعی - جمعیت شناختی تأثیر می‌پذیرد. با وجود این می‌دانیم که روابط نوجوان درون خانواده نقشی اساسی در عملکرد و تحول آنها ایفا می‌کند. روابط والدینی و دیگر روابط خانوادگی تأثیرات ژرف بر بهزیستی و روابط نوجوان در خارج از محیط خانواده می‌گذارد (کاکس، وانگ و گاستافسون، ۲۰۱۱).

تفاوتهای فرهنگی و بافتاری در شکل دهی روابط خانواده و تجاربی که بر کیفیت تحول در این دوره و دوره‌های بعدی تأثیر می‌گذارند، نیز اهمیت دارند. ادبیات پژوهش نشانگر آن است، روابطی که نوجوانان با خانواده‌های خود تجربه می‌کنند، برای روابطی که آنها در حال حاضر و در

1. Cox, Wang & Gustafsson

آینده با دوستان، همسالان، مربیان، همسر و سایر بزرگسالان خواهند داشت، از تبعات مهمی برخوردار بوده و بر سلامت روانی فردی، سازگاری روانشناختی، عملکرد تحصیلی، انتخاب و کامیابی شغلی آنان تأثیر خواهد گذاشت (کاکس، وانگ و گاستافسون، ۲۰۱۱).

پژوهشهایی که عوامل مرتبط با آسیب‌شناسی رفتاری نوجوانان را مورد بررسی قرار داده اند، غالباً در چارچوب رویکرد تحولی تبدلی - بوم شناختی^۱ به شناسایی عوامل محافظت کننده و خطرساز در زمینه بافتهای چندگانه‌ای پرداخته‌اند که بر مسیرهای تحولی نوجوانان تأثیر می‌گذارند. مدل تحولی تبدلی - بوم شناختی را سامروف^۲، بر مبنای کار برون فبئر^۳ (مدل تحول بوم شناختی^۴) و حوزه‌های مطالعاتی زیست شناختی و جامعه شناختی، مطرح کرده است (کارلسون و اسروف^۵، ۱۹۹۵؛ به نقل از وُر پلاچر^۶، ۲۰۰۸).

مدل تحول سامروف بر عوامل بافتاری گوناگونی تمرکز دارد که مسیرهای تحولی پیش روی نوجوانان را تحت تأثیر قرار می‌دهند و این عوامل را در سه سطح بافتاری اصلی، یعنی ژنوتیپ^۷، فنوتیپ^۸ و عوامل محیطی^۹ طبقه بندی می‌کند. ژنوتیپ به ویژگیهای زیست‌شناختی افراد مربوط می‌شود، در حالی که عوامل محیطی در برگیرنده عوامل بیرونی چندگانه‌ای مانند بافتهای خانواده، همسالان و مدرسه است. در این مدل، فنوتیپ یا بازنمایی فعال خود، مانند یک میانجی عمل می‌کند. فنوتیپ در هر نقطه از زمان ژنوتیپ و عوامل محیطی را به هم پیوند می‌دهد. در نتیجه، عوامل بافتاری مذکور در طول زمان پیوسته با یکدیگر در تعامل بوده و بر تحول افراد اثر می‌گذارند (وُر پلاچر، ۲۰۰۸).

مدل تحولی تبدلی - بوم شناختی اسمیروف نشانگر آن است که عوامل بافتاری مانند ویژگیهای فردی یا عوامل خانوادگی بر اساس تأثیر مثبت یا منفی خود، فرد را تحت تأثیر قرار می‌دهند. میزان این عوامل و تعامل میان آنها (نه فقط صرفاً وجود آنها) ممکن است تبعات تحولی مثبت یا منفی داشته باشد. در مورد رفتارهای برون‌سازی و درونی‌سازی، مدل تحولی تبدلی - بوم شناختی بیانگر آن است که عوامل بافتاری سبب افزایش یا کاهش احتمال بروز رفتارهای مذکور می‌شوند (وُر پلاچر، ۲۰۰۸).

1. Transactional-ecological development model
2. Sameroff
3. Bronfenbrenner
4. Ecological development model
5. Carlson & Sroufe
6. Woehr Pletcher
7. Genotype
8. Phenotype
9. Environtype

موس^۱ در نظریه بوم‌شناختی اجتماعی خود سه جنبه یا حوزه برای یک محیط اجتماعی در نظر می‌گیرد. او معتقد است در یک مجموعه اجتماعی سه جنبه رشد و توسعه شخصی^۲، کیفیت روابط میان-فردی^۳ و بقا یا تغییر سیستم^۴ قابل تشخیص‌اند (سینگ، میترا و آپادهای^۵، ۲۰۱۰). جو خانواده، فضای بین فردی اجتماعی و ضروری خانواده است که مانند چتری روابط اعضای آن را در بر می‌گیرد. موس (۱۹۷۴، ۱۹۸۱، ۱۹۸۶؛ به نقل از سوشر^۶ و همکاران، ۲۰۰۷) در ابزاری که برای سنجش محیط خانواده ساخته است، آن را مشتمل بر سه بخش مذکور قلمداد کرده است. از نظر موس خانواده‌ها از نظر جو خانوادگی حاکم بر آنها با یکدیگر تفاوت دارند. از این دیدگاه می‌توان میزان سلامت نوجوانان را نیز بر اساس فضایی که در خانواده تجربه می‌کنند، متفاوت تلقی کرد.

پژوهشها نشان می‌دهند که محیط خانواده با مشکلات روانی - اجتماعی و سازگاری رفتاری در دوره نوجوانی ارتباط کامل دارد. کیفیت تعامل نوجوان - والدین، یکی از راههایی است که نوجوانان خود را در ارتباط با دیگران، نگرشها و رفتارهای آنان تصور می‌کنند. محیط خانواده نامطلوب، که با ویژگیهایی مانند برخورداری از سطوح بالای تعارض خانوادگی، فقر ارتباطی یا ارتباط منفی با والدین و کمبود حمایت والدین، مشخص می‌شود، از تأثیرات منفی و عمیقی بر رشد مهارت‌های اجتماعی خاص در کودکان مانند توانایی شناسایی راه‌های غیر پرخاشگرانه در برابر مشکلات میان-فردی یا خود را به جای دیگری گذاشتن، برخوردار است (استوز لویز و همکاران^۷، ۲۰۰۸).

چنانکه پالی، کانجر و هارولد^۸ (۲۰۰۰) به این باورند که کودکان نخستین روابط اجتماعی خود را با نگاره‌های والدینی و طبیعت آنها برقرار می‌سازند. روابط کودکان و بافتی که در آن به سر می‌برند، مهارت‌های اجتماعی و روابط اجتماعی آنان را با دیگران در آینده تعیین می‌کنند.

هنری، ساگر و پلانکت^۹ (۱۹۹۶) دریافته‌اند، نوجوانانی که والدین آنها در حل مشکلات از استدلال‌های مثبت بهره می‌گیرند و خانواده‌های خود را از نظر انسجام در سطحی بالا توصیف می‌کنند، هنگامی که سعی می‌کنند حالت هیجانی یا احساسات فرد دیگر را درک کنند، سطوح بالاتر

1. Moos

2. Personal growth

3. Quality of interpersonal relationships

4. System maintenance

5. Singh, Mittra, & Upadhyay

6. Saucier

7. Estevez Lopez et al.

8. Paley, Conger & Harold

9. Henry, Sager & Plunkett

دیدگاه‌گیری را گزارش می‌دهند. تحقیقات اخیر نشانگر آن است که عوامل خطر ساز خانواده‌گی مانند انسجام عاطفی ضعیف و حمایت والدینی کم، در دختران بیش از پسران با رفتارهای پرخاشگرنه ارتباط دارد (بلوم، ایرلند و بلوم^۱، ۲۰۰۳).

ژانگ، لی و زو^۲ (۲۰۱۱) در مطالعه‌ای با عنوان تحریف شناختی، شخصیت نوع D، محیط خانواده و افسردگی در میان نوجوانان چینی دریافتند، نوجوانان افسرده بیشتر از افراد گروه کنترل دارای تحریفات شناختی، نشانگان شخصیت نوع D و محیط خانواده نامناسب هستند. این پژوهشگران نشان داده‌اند، پایین بودن میزان خوش بینی، عاطفه ورزی منفی و انسجام خانوادگی ضعیف خطر ابتلای نوجوانان را به افسردگی افزایش می‌دهد.

پژوهش حاضر با توجه به اهمیت چند جانبه اختلالات عاطفی - رفتاری نوجوانان و نقش بسزای محیط خانواده در نحوه گذران دوره مخاطره آمیز نوجوانی، شکل گرفته است. در این پژوهش به تحلیل ارتباط متغیرهای مربوط به محیط خانواده و جنسیت به عنوان عواملی برای پیش بینی نشانگان درونی سازی و برونی سازی نوجوانان پرداخته شده است.

روش پژوهش

مطالعه حاضر با توجه به نحوه گردآوری داده‌ها از نوع تحقیقات همبستگی است و با توجه به هدف در زمره پژوهشهای بنیادی قرار دارد. این پژوهش از نظر زیر بنای نظری در ردیف پژوهشهای کمی قرار می‌گیرد.

جامعه و نمونه آماری، روش نمونه‌گیری و حجم نمونه

جامعه آماری پژوهش حاضر، دانش آموزان ۱۸-۱۵ ساله شهر تبریز هستند که از میان آنها با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای^۳، نمونه‌ای به حجم ۱۶۴۷ نفر (۸۴۰ دختر و ۸۰۷ پسر) انتخاب شده و مورد مطالعه قرار گرفته است. برای دستیابی به نمونه مورد نظر ابتدا میان نواحی پنجگانه آموزش و پرورش شهر تبریز قرعه‌کشی به عمل آمده و یک ناحیه (ناحیه ۳) انتخاب شده است. سپس با انتخاب تصادفی دبیرستانهای مورد نیاز که ۲۳ دبیرستان بود، دانش-آموزان آن مدارس در پژوهش حاضر شرکت داده شده‌اند. در مجموع از تعداد ۱۹۰۰ پرسشنامه اجرا شده، پس از حذف پرسشنامه‌های ناقص و فاقد اعتبار ۱۶۴۷ پرسشنامه برای تحلیل نهایی انتخاب شده است.

1. Blum, Ireland & Blum
2. Zhang, Li & Zou
3. Multi-stage cluster sampling method

ابزارهای گردآوری اطلاعات

در پژوهش حاضر برای سنجش مشکلات برونی‌سازی و درونی‌سازی از فرم فارسی پرسشنامه خودسنجی نوجوان^۱ در نظام سنجش براساس تجربه آخنباخ^۲ که مینایی (۱۳۸۵) آن را برای جامعه ایرانی انطباق و هنجاریابی کرده، استفاده شده است. این فرم را که برای افراد ۱۸-۱۱ ساله است، دانش آموزان نوجوان تکمیل می‌کنند. پاسخ‌دهنده ابتدا به سؤالاتی درباره شایستگیها، ناتوانیها و بیماریهای خود پاسخ می‌دهد و سپس، مشکلات هیجانی، رفتاری و اجتماعی وی با ۱۱۳ سؤال سه گزینه ای مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. نوجوان در این قسمت بر اساس وضعیت شش ماه قبل خود، هر سؤال را به صورت ۰ = نادرست؛ ۱ = تا حدی یا گاهی درست؛ و ۲ = کاملاً یا غالباً درست، درجه‌بندی می‌کند. فرم YSR شامل هشت مقیاس گوشه‌گیری، اضطراب/ افسردگی، شکایات جسمانی، مشکلات اجتماعی، مشکلات توجه، مشکلات تفکر، رفتارهای بزهکارانه و رفتارهای پرخاشگرایانه است که دو بعد کلی مشکلات برونی‌سازی و درونی‌سازی نیز به سبب ترکیب مقیاسهای یاد شده ارزیابی می‌شوند.

مینایی برای بررسی همسانی درونی مقیاسهای مربوط به درونی‌سازی و برونی‌سازی با محاسبه ضریب آلفای کرونباخ، به ضرایب ۰/۸۸ برای برونی‌سازی و ۰/۸۷ برای درونی‌سازی دست یافته است. این پژوهشگر همچنین روایی افتراقی و ثبات زمانی پرسشنامه خودسنجی نوجوان را بسیار رضایت بخش گزارش کرده است.

محیط خانواده در این پژوهش با بهره‌گیری از مقیاس محیط خانواده^۳ که موس و موس در سال ۱۹۸۱ آن را ساخته و مشتمل بر ۹۰ سؤال است، اندازه‌گیری شده است. این مقیاس که به زبانهای گوناگون ترجمه شده و در کشورهای متفاوت اجرا شده است، ویژگیهای محیطی - اجتماعی همه نوع خانواده را مورد سنجش قرار می‌دهد. مقیاس محیط خانواده در آخرین ویرایش خود، شامل ده خرده مقیاس انسجام^۴، بیانگری^۵، تعارض^۶، استقلال^۷، پیشرفت‌مداری^۸، عقلانی- فرهنگی^۹، پرتکاپویی - تفریحی^{۱۰}، اخلاقی- مذهبی^{۱۱}، سازماندهی^{۱۲} و

1. Youth Self-Report (YSR)
2. Achenbach's ASEBA school-age forms (ASEBA)
3. Family Environment Scale (FES)
4. Cohesion
5. Expression
6. Conflict
7. Independence
8. Achievement orientation
9. Intellectual-cultural orientation
10. Active-recreational orientation
11. Moral-Religious Emphasis
12. Organization

کنترل^۱ است. از مجموع خرده مقیاسهای مذکور نمرات سه بعد اصلی رشد و توسعه شخصی، کیفیت روابط میان-فردی، و بقا یا تغییر سیستم خانواده حاصل می‌شود.

همسانی درونی مقیاس محیط خانواده در پژوهش سینگ و همکاران (۲۰۱۰) برای خرده آزمونهای این مقیاس با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ رضایت بخش گزارش شده است. ضرایب آلفای خرده مقیاسهای محیط خانواده میان ضرایب متوسط برای استقلال و پیشرفت مداری به ترتیب ۰/۶۱ و ۰/۶۴ و ضرایب بالا برای انسجام، اخلاقی - مذهبی مداری، عقلانی - فرهنگی مداری به میزان ۰/۷۸ و سازماندهی به مقدار ۰/۷۶ به دست آمده است. مقیاس محیط خانواده در ایران نیز بسیار پرکاربرد است و در دو حوزه خانواده درمانی و پژوهش به تکرار مورد استفاده قرار می‌گیرد. به عنوان مثال مشتاق بیدختی، یکه یزدان دوست، بیرشک و شوتنفلد^۲ (۲۰۰۶) با بررسی مختصات فنی این مقیاس، آلفای کرونباخ آن را ۰/۸۴ به دست آوردند.

یافته ها

شاخصهای توصیفی نمرات نوجوانان در متغیرهای مطالعه شده، به تفکیک جنسیت آنها، بر اساس میانگین و انحراف استاندارد، در جداول شماره ۱ و ۲ خلاصه شده است.

جدول شماره ۱. اطلاعات توصیفی مربوط به نشانگان درونی‌سازی و برونی‌سازی نوجوانان

متغیر	کل (تعداد = ۱۶۴۷)		دختر (تعداد = ۸۴۰)		پسر (تعداد = ۸۰۷)	
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار
اضطراب / افسردگی	۸/۲۹	۴/۳۰	۹/۰۶	۴/۳۹	۷/۴۹	۴
گوشه‌گیری / افسردگی	۵/۱۹	۲/۸۱	۵/۳۸	۲/۸۴	۵	۲/۷
شکایات جسمانی	۳/۳۱	۲/۹۷	۳/۶۹	۳	۲/۹۲	۲/۸
رفتار قانون شکنی	۵/۱۲	۳/۸۹	۴/۱۸	۳/۴	۶/۰۹	۴/۱۱
رفتار پرخاشگری	۸/۶۲	۵	۸/۹۳	۴/۹	۸/۳	۵/۱
نشانگان درونی‌سازی	۱۶/۸	۸/۳۴	۱۸/۱۳	۸/۴۹	۱۵/۴	۷/۹
نشانگان برونی‌سازی	۱۳/۷۴	۷/۹۶	۱۳/۱	۷/۴۶	۱۴/۴	۸/۴

همان گونه که در جدول شماره ۱ ملاحظه می‌شود میان آزمودنیهای دختر و پسر در نشانگان درونی‌سازی و برونی‌سازی و مؤلفه های آنها تفاوت آشکار وجود دارد. به استناد نتایج آزمون t دختران نسبت به پسران میزان بالاتری از اضطراب / افسردگی ($t=۷/۵۴$ و $P=۰/۰۰۰$)، گوشه‌گیری / افسردگی ($t=۲/۷۷$ و $P=۰/۰۰۶$)، شکایات جسمانی ($t=۵/۳۳$ و $P=۰/۰۰۰$) و پرخاشگری ($t=۲/۵۲$ و $P=۰/۰۱۲$) را نشان داده‌اند.

1. Control
2. Schottenfeld

جدول شماره ۲. اطلاعات توصیفی مربوط به مؤلفه‌های محیط خانواده در نوجوانان

متغیر	کل (تعداد=۱۶۴۷)		دختر (تعداد=۸۴۰)		پسر (تعداد=۸۰۷)	
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار
انسجام	۵/۸۰	۱/۷	۵/۸۳	۱/۷۴	۵/۷۶	۱/۶۸
بیانگری	۴/۵۹	۱/۵	۴/۷۲	۱/۵۸	۴/۴۵	۱/۴۷
تعارض	۵/۷۵	۱/۸	۵/۸۳	۱/۷۱	۵/۶۸	۱/۸۷
استقلال	۴/۷۰	۱/۵۰	۴/۷۸	۱/۴۴	۴/۵۸	۱/۵۱
پیشرفت مداری	۶/۶۴	۱/۵۱	۶/۶۵	۱/۵۳	۶/۶۳	۱/۴۸
عقلانی - فرهنگی مداری	۴/۷۱	۱/۶	۴/۷۶	۱/۶۴	۴/۶۶	۱/۵۵
پرتکاپویی - تفریحی مداری	۴/۵۵	۲/۱	۴/۶۴	۲/۱۲	۴/۴۵	۲/۰۲
اخلاقی - مذهبی مداری	۵/۶۳	۱/۶۳	۵/۵۴	۱/۶۳	۵/۷۲	۱/۶۱
سازمان دهی	۵/۷۰	۲/۲	۵/۷۲	۲/۲۳	۵/۶۹	۲/۱۵
کنترل	۴/۹۹	۱/۶۱	۴/۷۳	۱/۶۲	۵/۲۵	۱/۵۶

پسران نسبت به دختران در رفتار قانون شکنی ($t=-۱۰/۲۴$ و $P=۰/۰۰۰$) نمرات بالاتری کسب کرده‌اند. در کل دختران از نظر نشانگان درونی‌سازی ($t=۶/۷۳$ و $P=۰/۰۰۰$) و پسران از نظر میزان نشانگان برون‌سازی ($t=-۴/۰۴$ و $P=۰/۰۰۱$) نمرات بالاتری کسب کرده‌اند.

بر اساس اطلاعات جدول شماره ۲، دختران و پسران به جز در مؤلفه‌های بیانگری ($t=۳/۵۵$) و $P=۰/۰۰۰$ ، استقلال ($t=۲/۷۸$ و $P=۰/۰۰۵$)، اخلاقی - مذهبی مداری ($t=-۲/۱۷$) و $P=۰/۰۳۰$ و کنترل ($t=-۶/۵۶$ و $P=۰/۰۰۰$) تفاوتی معنادار از نظر میانگین نمرات در محیط خانواده ندارند.

جدول شماره ۳. ماتریس ضرایب همبستگی میان نمرات نشانگان برونی سازی و درونی سازی و مؤلفه‌های محیط خانواده

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷
۱. انسجام																	
۲. بیابگری	۰/۱۱ ^{**}																
۳. تمارض	۰/۴۰ ^{**}	۰/۰۴															
۴. استقلال	۰/۰۹ ^{**}	۰/۰۸	۰/۰۴														
۵. پیشرفت مداری	۰/۲۷ ^{**}	۰/۰۱	۰/۱۳ ^{**}	۰/۰۲													
۶. عقلانی / فوهمی مداری	۰/۳۳ ^{**}	۰/۱۲ ^{**}	۰/۱۷ ^{**}	۰/۰۷ ^{**}	۰/۱۸ ^{**}												
۷. پرکارایی / تفریحی مداری	۰/۲۸ ^{**}	۰/۱۱ ^{**}	۰/۱۵ ^{**}	۰/۰۷ ^{**}	۰/۱۰ ^{**}	۰/۳۳ ^{**}											
۸. اخلاقی - مذهبی مداری	۰/۲۶ ^{**}	۰/۰۳	۰/۱۵ ^{**}	۰/۰۳	۰/۲۲ ^{**}	۰/۱۷ ^{**}	۰/۰۹ ^{**}										
۹. سازمان دمی	۰/۵۲ ^{**}	۰/۰۱	۰/۳۷ ^{**}	۰/۰۹ ^{**}	۰/۲۶ ^{**}	۰/۳۱ ^{**}	۰/۲۶ ^{**}	۰/۲۶ ^{**}									
۱۰. کنترل	۰/۰۵ ^{**}	۰/۱۳ ^{**}	۰/۰۲	۰/۰۸ ^{**}	۰/۱۹ ^{**}	۰/۰۴	۰/۰۲	۰/۱۹ ^{**}	۰/۱۶ ^{**}								
۱۱. اضطراب / افسردگی	۰/۲۲ ^{**}	۰/۰۳	۰/۱۹ ^{**}	۰/۰۲	۰/۰۶ ^{**}	۰/۱۳ ^{**}	۰/۱۴ ^{**}	۰/۰۲	۰/۲۲ ^{**}	۰/۰۲							
۱۲. گوشه‌گیری / افسردگی	۰/۲۲ ^{**}	۰/۰۶ ^{**}	۰/۱۸ ^{**}	۰/۰۳	۰/۱۵ ^{**}	۰/۲۰ ^{**}	۰/۲۳ ^{**}	۰/۰۹ ^{**}	۰/۲۰ ^{**}	۰/۰۲	۰/۵۸ ^{**}						
۱۳. شکایات جسمانی	۰/۱۵ ^{**}	۰/۰۱	۰/۱۶ ^{**}	۰/۰۲	۰/۱۲ ^{**}	۰/۰۶ ^{**}	۰/۰۷ ^{**}	۰/۰۹ ^{**}	۰/۱۹ ^{**}	۰/۰۲	۰/۵۳ ^{**}	۰/۴۰ ^{**}					
۱۴. رفتار قانون شکنی	۰/۰۳ ^{**}	۰/۰۰۲	۰/۲۵ ^{**}	۰/۰۰۵	۰/۱۷ ^{**}	۰/۱۶ ^{**}	۰/۰۳	۰/۱۴ ^{**}	۰/۲۹ ^{**}	۰/۰۳	۰/۲۹ ^{**}	۰/۲۸ ^{**}	۰/۳۷ ^{**}				
۱۵. رفتار پر خاندگری	۰/۲۶ ^{**}	۰/۰۶ ^{**}	۰/۳۰ ^{**}	۰/۰۲	۰/۰۹ ^{**}	۰/۱۵ ^{**}	۰/۰۱	۰/۱۲ ^{**}	۰/۳۲ ^{**}	۰/۰۰۱	۰/۴۶ ^{**}	۰/۳۰ ^{**}	۰/۲۸ ^{**}	۰/۵۹ ^{**}			
۱۶. نشانگان درونی سازی	۰/۲۲ ^{**}	۰/۰۲	۰/۲۲ ^{**}	۰/۰۳	۰/۱۲ ^{**}	۰/۱۶ ^{**}	۰/۰۸	۰/۰۷ ^{**}	۰/۲۵ ^{**}	۰/۰۰۴	۰/۰۹ ^{**}	۰/۰۸ ^{**}	۰/۷۷ ^{**}	۰/۳۸ ^{**}	۰/۴۷ ^{**}		
۱۷. نشانگان برونی سازی	۰/۲۹ ^{**}	۰/۰۴	۰/۳۱ ^{**}	۰/۰۱	۰/۱۴ ^{**}	۰/۱۷ ^{**}	۰/۰۲	۰/۱۴ ^{**}	۰/۳۵ ^{**}	۰/۰۱۴	۰/۴۳ ^{**}	۰/۳۲ ^{**}	۰/۴۲ ^{**}	۰/۸۶ ^{**}	۰/۹۱ ^{**}	۰/۴۸ ^{**}	

جدول شماره ۴. ماتریس ضرایب همبستگی میان نمرات نشانگان برونی سازی و درونی سازی و مؤلفه‌های محیط خانواده در میان نوجوانان به تفکیک جنسیت

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷
۱. انسجام		۰/۱۲ ^{۰۰}	۰/۳۷ ^{۰۰}	۰/۰۸ ^۰	۰/۲۴ ^{۰۰}	۰/۳۴ ^{۰۰}	۰/۲۸ ^{۰۰}	۰/۲۴ ^{۰۰}	۰/۵۱ ^{۰۰}	-۰/۰۲	-۰/۲۴ ^{۰۰}	-۰/۲۳ ^{۰۰}	-۰/۱۱ ^{۰۰}	-۰/۲۶ ^{۰۰}	-۰/۲۸ ^{۰۰}		
۲. بیابگری	۰/۸۰ ^{۰۰}		۰/۰۷	۰/۰۴	۰/۰۳	۰/۰۸ ^۰	۰/۱۲ ^{۰۰}	-۰/۰۲	۰/۰۱	-۰/۰۷ ^۰	۰/۰۰۲	-۰/۰۵	۰/۰۲	۰/۰۴	۰/۰۸ ^۰		
۳. تضاد	۰/۴۲ ^{۰۰}	-۰/۰۱		۰/۰۲	۰/۱۲ ^{۰۰}	۰/۱۹ ^{۰۰}	۰/۱۷ ^{۰۰}	۰/۱۵ ^{۰۰}	۰/۳۷ ^{۰۰}	-۰/۰۴	-۰/۲۲ ^{۰۰}	-۰/۱۶ ^{۰۰}	-۰/۱۵ ^{۰۰}	-۰/۲۷ ^{۰۰}	-۰/۳۱ ^{۰۰}		
۴. استقلال	۰/۸۰ ^{۰۰}	۰/۱۱ ^{۰۰}	۰/۰۵		۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۵	۰/۰۸ ^۰	۰/۱۱ ^{۰۰}	-۰/۰۴	-۰/۰۴	-۰/۰۶	-۰/۰۷	-۰/۰۲	-۰/۰۵		
۵. پیشرفت‌مداری	۰/۲۹ ^{۰۰}	-۰/۰۱	۰/۱۴ ^{۰۰}	۰/۰۱	۰/۲۰ ^{۰۰}	۰/۲۰ ^{۰۰}	۰/۰۹ ^۰	۰/۲۲ ^{۰۰}	۰/۲۶ ^{۰۰}	۰/۰۸ ^۰	-۰/۰۳	-۰/۱۵ ^{۰۰}	-۰/۱۵ ^{۰۰}	-۰/۰۸ ^۰	-۰/۰۸ ^۰		
۶. عملانی / فرومندی مداری	۰/۳۳ ^{۰۰}	۰/۱۶ ^{۰۰}	۰/۱۵ ^{۰۰}	۰/۰۹ ^{۰۰}	۰/۱۷ ^{۰۰}	۰/۳۳ ^{۰۰}	۰/۳۴ ^{۰۰}	۰/۳۳ ^{۰۰}	۰/۳۴ ^{۰۰}	۰/۰۸ ^۰	-۰/۱۵ ^{۰۰}	-۰/۲۱ ^{۰۰}	-۰/۰۸ ^۰	-۰/۲۱ ^{۰۰}	-۰/۲۳ ^{۰۰}		
۷. پرنگا پویی / تفریحی مداری	۰/۲۹ ^{۰۰}	۰/۱۰ ^{۰۰}	۰/۱۳ ^{۰۰}	۰/۰۸ ^۰	۰/۱۱ ^{۰۰}	۰/۳۳ ^{۰۰}	۰/۱۷ ^{۰۰}	۰/۱۷ ^{۰۰}	۰/۲۷ ^{۰۰}	۰/۰۲	-۰/۱۳ ^{۰۰}	-۰/۲۱ ^{۰۰}	-۰/۰۶	-۰/۰۱	-۰/۰۴		
۸. اخلاقی - مدنی مداری	۰/۲۸ ^{۰۰}	-۰/۰۳	۰/۱۵ ^{۰۰}	-۰/۰۲	۰/۲۲ ^{۰۰}	۰/۱۱ ^{۰۰}	۰/۰۲		۰/۲۶ ^{۰۰}	۰/۱۷ ^{۰۰}	-۰/۰۴	-۰/۱۵ ^{۰۰}	-۰/۰۷	-۰/۱۲ ^{۰۰}	-۰/۱۰ ^{۰۰}		
۹. سازمان دهی	۰/۵۳ ^{۰۰}	-۰/۰۱	۰/۳۷ ^{۰۰}	۰/۰۸ ^۰	۰/۲۶ ^{۰۰}	۰/۲۸ ^{۰۰}	۰/۲۵ ^{۰۰}	۰/۲۶ ^{۰۰}	۰/۲۶ ^{۰۰}	۰/۰۰	-۰/۲۹ ^{۰۰}	-۰/۲۴ ^{۰۰}	-۰/۲۴ ^{۰۰}	-۰/۳۴ ^{۰۰}	-۰/۳۶ ^{۰۰}		
۱۰. کنترل	۰/۰۷ ^{۰۰}	-۰/۱۵ ^{۰۰}	-۰/۰۱	-۰/۰۹ ^{۰۰}	۰/۲۱ ^{۰۰}	۰/۰۱	-۰/۰۳	۰/۰۹ ^{۰۰}	۰/۲۱ ^{۰۰}	۰/۰۵	۰/۰۵	-۰/۰۵	-۰/۰۱	-۰/۱۱ ^{۰۰}	-۰/۰۱		
۱۱. اضطراب / انسردگی	-۰/۲۱ ^{۰۰}	-۰/۰۸ ^۰	-۰/۲۰ ^{۰۰}	-۰/۰۲	-۰/۰۸ ^۰	-۰/۱۳ ^{۰۰}	-۰/۱۸ ^{۰۰}	-۰/۰۲	-۰/۱۸ ^{۰۰}	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۵۵ ^{۰۰}	۰/۵۳ ^{۰۰}	۰/۳۸ ^{۰۰}	۰/۵۰ ^{۰۰}		
۱۲. گوشه‌گیری / انسردگی	-۰/۲۳ ^{۰۰}	-۰/۰۸ ^۰	-۰/۲۰ ^{۰۰}	-۰/۰۵	-۰/۱۶ ^{۰۰}	-۰/۲۰ ^{۰۰}	-۰/۲۵ ^{۰۰}	-۰/۰۲	-۰/۱۶ ^{۰۰}	۰/۰۳	۰/۰۶ ^{۰۰}		۰/۴۰ ^{۰۰}	۰/۳۳ ^{۰۰}	۰/۲۳ ^{۰۰}		
۱۳. شکایت جسمانی	-۰/۱۹ ^{۰۰}	-۰/۰۲	-۰/۱۹ ^{۰۰}	-۰/۰۳	-۰/۱۴ ^{۰۰}	-۰/۰۶	-۰/۰۹ ^{۰۰}	-۰/۰۰	-۰/۱۵ ^{۰۰}	۰/۰۱	۰/۵۱ ^{۰۰}	۰/۴۰ ^{۰۰}	۰/۴۲ ^{۰۰}	۰/۴۲ ^{۰۰}	۰/۳۹ ^{۰۰}		
۱۴. رفتار قانون شکی	-۰/۲۵ ^{۰۰}	۰/۰۱	-۰/۲۲ ^{۰۰}	۰/۰۶	-۰/۱۸ ^{۰۰}	-۰/۰۹ ^{۰۰}	-۰/۰۳	-۰/۱۴ ^{۰۰}	-۰/۲۶ ^{۰۰}	-۰/۰۳	۰/۳۳ ^{۰۰}	۰/۲۸ ^{۰۰}	۰/۴۲ ^{۰۰}	۰/۴۲ ^{۰۰}	۰/۶۶ ^{۰۰}		
۱۵. رفتار پرخاشگری	-۰/۲۸ ^{۰۰}	۰/۰۴	-۰/۲۹ ^{۰۰}	۰/۰۴	-۰/۱۱ ^{۰۰}	-۰/۰۹ ^{۰۰}	-۰/۰۱	-۰/۱۱ ^{۰۰}	-۰/۲۹ ^{۰۰}	۰/۰۳	۰/۴۱ ^{۰۰}	۰/۲۶ ^{۰۰}	۰/۳۷ ^{۰۰}	۰/۵۹ ^{۰۰}	۰/۵۱ ^{۰۰}		
۱۶. نشانگان درونی سازی	-۰/۲۶ ^{۰۰}	-۰/۰۷ ^۰	-۰/۲۴ ^{۰۰}	-۰/۰۱	-۰/۱۴ ^{۰۰}	-۰/۱۶ ^{۰۰}	-۰/۲۱ ^{۰۰}	-۰/۰۳	-۰/۲۰ ^{۰۰}	۰/۰۴	۰/۹۰ ^{۰۰}	۰/۰۹ ^{۰۰}	۰/۲۵ ^{۰۰}	۰/۴۲ ^{۰۰}	۰/۴۷ ^{۰۰}		
۱۷. نشانگان برونی سازی	-۰/۳۰ ^{۰۰}	۰/۰۳	-۰/۲۹ ^{۰۰}	۰/۰۳	-۰/۱۵ ^{۰۰}	-۰/۱۰ ^{۰۰}	-۰/۰۱	-۰/۱۴ ^{۰۰}	-۰/۳۲ ^{۰۰}	۰/۰۴	۰/۴۳ ^{۰۰}	۰/۳۰ ^{۰۰}	۰/۴۴ ^{۰۰}	۰/۸۵ ^{۰۰}	۰/۹۳ ^{۰۰}		

توجه: نمرات زیر قطر مربوط به ضرایب همبستگی دختران و نمرات بالای قطر مربوط به پسران است.

جدول شماره ۳ نتایج حاصل از محاسبه ضرایب همبستگی پیرسون میان مؤلفه‌های محیط خانواده و نشانگان درونی‌سازی و برونی‌سازی نوجوانان را نشان می‌دهد. به طوری که از میان ۱۰ خرده مقیاس محیط خانواده، دو خرده مقیاس انسجام و سازماندهی ($r=-0/22$ و $P<0/01$) با نشانگان اضطراب/ افسردگی به طور مساوی قوی‌ترین ارتباط را دارند. گوشه‌گیری/ افسردگی قویترین رابطه را با پرتکاپویی/ تفریحی مداری ($r=-0/23$ و $P<0/01$) نشان می‌دهد. شکایات جسمانی از میان ۱۰ خرده مقیاس بالاترین ارتباط را با سازماندهی ($r=-0/19$ و $P<0/01$) دارد. رفتار قانون‌شکنی و پرخاشگری هر دو مانند شکایات جسمانی قوی‌ترین ضریب همبستگی را با سازماندهی نشان می‌دهند که شدت این روابط به ترتیب $-0/29$ و $-0/32$ است. در مجموع ضرایب همبستگی نشانگر آن است که میان سازماندهی و نشانگان درونی‌سازی ($r=-0/25$ و $P<0/01$) و برونی‌سازی ($r=-0/35$ و $P<0/01$) بیش از سایر خرده مقیاسهای محیط خانواده رابطه وجود دارد.

جدول شماره ۴ ضرایب همبستگی مؤلفه‌های محیط خانواده با نشانگان درونی‌سازی و برونی‌سازی را به تفکیک جنسیت نشان می‌دهد. در دختران نشانگان درونی‌سازی قوی‌ترین ارتباط را با انسجام ($r=-0/26$ و $P<0/01$) و در پسران با سازماندهی ($r=-0/32$ و $P<0/01$) دارد. نشانگان برونی‌سازی در دختران و پسران هر دو با سازماندهی بیشترین میزان همبستگی را نشان می‌دهند که مقادیر آن به ترتیب $-0/32$ و $-0/38$ به دست آمده است.

جدول شماره ۵. نتایج پیش بینی میزان نشانگان درونی‌سازی بر اساس مؤلفه‌های محیط خانواده و جنسیت به روش مرحله‌ای

مدل	شاخصهای آماری	MR	RS	F	P	ضرایب رگرسیون						
						۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
۱	سازمان دهی	۰/۲۵	۰/۰۶۳	۱۱۰/۱	۰/۰۰۰	$\beta = -0/25$ $T = -10/49$ $P = 0/000$						
۲	جنسیت	۰/۳۰	۰/۰۹۰	۸۱/۵	۰/۰۰۰	$\beta = -0/16$ $T = -7/05$ $P = 0/000$						
۳	تعارض	۰/۳۳	۰/۱۱۱	۶۸/۳	۰/۰۰۰	$\beta = -0/19$ $T = -7/18$ $P = 0/000$	$\beta = -0/17$ $T = -6/17$ $P = 0/000$	$\beta = -0/15$ $T = -5/9$ $P = 0/000$	$\beta = -0/12$ $T = -3/6$ $P = 0/000$			
۴	پرتکاپویی/ تفریحی مداری	۰/۳۵	۰/۱۲۴	۵۸/۲	۰/۰۰۰	$\beta = -0/17$ $T = -6/15$ $P = 0/000$	$\beta = -0/18$ $T = -7/06$ $P = 0/000$	$\beta = -0/15$ $T = -5/9$ $P = 0/000$	$\beta = -0/12$ $T = -3/6$ $P = 0/000$			
۵	انسجام	۰/۳۶۲	۰/۱۳۱	۴۹/۵	۰/۰۰۰	$\beta = -0/126$ $T = -4/15$ $P = 0/000$	$\beta = -0/177$ $T = -7/06$ $P = 0/000$	$\beta = -0/124$ $T = -4/8$ $P = 0/000$	$\beta = -0/105$ $T = -3/3$ $P = 0/000$	$\beta = -0/102$ $T = -3/6$ $P = 0/000$		
۶	پیشرفت مداری	۰/۳۶۵	۰/۱۳۳	۴۲	۰/۰۰۰	$\beta = -0/117$ $T = -4/18$ $P = 0/000$	$\beta = -0/117$ $T = -4/67$ $P = 0/000$	$\beta = -0/124$ $T = -4/8$ $P = 0/000$	$\beta = -0/105$ $T = -3/3$ $P = 0/000$	$\beta = -0/102$ $T = -3/6$ $P = 0/000$		
۷	کنترل	۰/۳۷	۰/۱۳۶	۳۶/۹	۰/۰۰۰	$\beta = -0/113$ $T = -4/15$ $P = 0/000$	$\beta = -0/119$ $T = -4/96$ $P = 0/000$	$\beta = -0/112$ $T = -4/7$ $P = 0/000$	$\beta = -0/110$ $T = -4/2$ $P = 0/000$	$\beta = -0/109$ $T = -3/1$ $P = 0/000$	$\beta = -0/106$ $T = -3/44$ $P = 0/014$	$\beta = 0/058$ $T = 2/40$ $P = 0/016$

در جدول شماره ۵ نتایج تحلیل رگرسیون چند متغیری برای تبیین نشانگان درونی سازی بر حسب مؤلفه‌های محیط خانواده و جنسیت به روش مرحله‌ای آمده است. نتایج نشان می‌دهند، از ۱۱ متغیری که به عنوان متغیرهای پیش‌بین وارد معادله رگرسیون شده‌اند، هفت متغیر سازماندهی ($\beta = -0/25$)، جنسیت ($\beta = -0/16$)، حل تعارض ($\beta = -0/15$)، پرتکاپویی/تفریحی مداری ($\beta = -0/12$) انسجام ($\beta = -0/10$)، پیشرفت مداری ($\beta = -0/50$)، و کنترل ($\beta = -0/58$)، نشانگان درونی سازی را پیش‌بینی می‌کنند. رابطه هفت متغیر پیش‌بین مذکور با نشانگان درونی سازی معنادار به دست آمده و در مجموع $0/136$ از واریانس نشانگان درونی سازی به واسطه آنها تبیین می‌شود ($R^2 = 0/136$).

جدول شماره ۶. نتایج پیش‌بینی میزان نشانگان برونی‌سازی بر مبنای مؤلفه‌های محیط خانواده و جنسیت به روش مرحله‌ای

مدل	شاخصهای آماری	MR	RS	F	P	ضرایب رگرسیون							
						۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	
۱	سازمان دهی	۰/۳۴۷	۰/۱۲۱	۲۲۵/۵	۰/۰۰۰	$\beta = -0/35$ $T = -15/02$ $P = 0/000$							
۲	تعارض	۰/۳۹۷	۰/۱۵۸	۱۵۴	۰/۰۰۰	$\beta = -0/21$ $T = -8/53$ $P = 0/000$							
۳	پرتکاپویی/تفریحی مداری	۰/۴۰۶	۰/۱۶۴	۱۰۷/۸	۰/۰۰۰	$\beta = -0/19$ $T = -11/65$ $P = 0/000$	$\beta = -0/21$ $T = -8/8$ $P = 0/000$	$\beta = 0/08$ $T = 3/6$ $P = 0/000$					
۴	انسجام	۰/۴۱۷	۰/۱۷۳	۸۶/۱	۰/۰۰۰	$\beta = -0/24$ $T = -8/98$ $P = 0/000$	$\beta = -0/19$ $T = -7/27$ $P = 0/000$	$\beta = 0/10$ $T = 4/3$ $P = 0/000$	$\beta = -0/12$ $T = -4/2$ $P = 0/000$				
۵	جنسیت	۰/۴۲۳	۰/۱۷۹	۷۱/۵	۰/۰۰۰	$\beta = -0/24$ $T = -9/1$ $P = 0/000$	$\beta = -0/18$ $T = -7/4$ $P = 0/000$	$\beta = 0/10$ $T = 4/4$ $P = 0/000$	$\beta = -0/12$ $T = -4/2$ $P = 0/000$	$\beta = 0/07$ $T = 3/3$ $P = 0/001$			
۶	اخلاقی - مذهبی مداری	۰/۴۲۸	۰/۱۸۳	۶۱/۳	۰/۰۰۰	$\beta = -0/23$ $T = -8/61$ $P = 0/000$	$\beta = -0/18$ $T = -7/3$ $P = 0/000$	$\beta = 0/12$ $T = 5/3$ $P = 0/000$	$\beta = -0/10$ $T = -3/7$ $P = 0/000$	$\beta = 0/07$ $T = 3/3$ $P = 0/001$	$\beta = -0/07$ $T = -2/8$ $P = 0/004$		
۷	بیانگری	۰/۴۳۲	۰/۱۸۷	۵۴/۸	۰/۰۰۰	$\beta = -0/23$ $T = -8/3$ $P = 0/000$	$\beta = -0/18$ $T = -7/4$ $P = 0/000$	$\beta = 0/12$ $T = 4/8$ $P = 0/000$	$\beta = -0/11$ $T = -4/0$ $P = 0/000$	$\beta = 0/08$ $T = 3/5$ $P = 0/000$	$\beta = -0/08$ $T = -3/1$ $P = 0/002$	$\beta = 0/06$ $T = 2/7$ $P = 0/006$	

جدول شماره ۶ به تحلیل رگرسیون چند متغیری برای پیش‌بینی نشانگان برونی‌سازی بر اساس ابعاد محیط خانواده و جنسیت به روش مرحله‌ای می‌پردازد. نتایج آن نشان می‌دهد، هفت متغیر سازماندهی ($\beta = -0/35$)، تعارض ($\beta = -0/21$)، پرتکاپویی/تفریح مداری ($\beta = 0/08$)، انسجام ($\beta = -0/12$)، جنسیت ($\beta = 0/07$)، اخلاقی - مذهبی مداری ($\beta = -0/07$) و بیانگری ($\beta = 0/06$)، نشانگان برونی‌سازی را پیش‌بینی می‌کنند. رابطه هفت متغیر پیش‌بین مذکور با نشانگان برونی سازی معنادار به دست آمده و در مجموع $0/187$ از واریانس نشانگان برونی‌سازی به واسطه آنها تبیین می‌شود ($R^2 = 0/187$).

بحث و نتیجه گیری

نوجوانی دوره‌ای بسیار حساس در زندگی انسان است که اگر به سلامت سپری شود، نویدبخش دورانی سازنده در بزرگسالی خواهد بود. تحولات گسترده‌ای که در دوره نوجوانی پیش می‌آید، به نوعی ساختار وجودی فرد را برای گذار از کودکی به بزرگسالی آماده می‌سازد. این تحولات بهنجار بنا بر شرایط گوناگون ممکن است آثار نامطلوبی نیز بر روح و روان نوجوان به جای بگذارد که در این میان محیط خانواده نقش محافظتی ویژه‌ای ایفا می‌کند. محیط خانواده نه تنها به خودی خود مسکنی بی نظیر در تسکین آلام انسان و اولین جایگاه رشد و بالندگی او محسوب می‌شود، بلکه به سبب ارتباط آن با دیگر محیطها، مانند گروههای دوستان و همسالان، بر فرد تأثیر می‌گذارد. افراد در این محیطها با تأثیر گذاری و تأثیرپذیری از یکدیگر به هم‌آفرینی در ایجاد محیطی مشترک می‌پردازند. به‌خلاف گروههای یاد شده، خانواده دارای موقعیتی خاص است که در آن اعضا از کنشی متقابل در برابر یکدیگر برخوردارند، اما نوع این تعاملات بسیار قوی‌تر و پایدارتر از آن است که اعضا با افراد خارج از خانواده برقرار می‌سازند (سوشر، ویلسون و وارکا، ۲۰۰۷). پژوهش حاضر با توجه به اهمیت محیط خانواده در شکل‌گیری شخصیت بهنجار و نابهنجار، به تبیین روابط عناصر مهم خانواده با میزان نشانگان برونی‌سازی و درونی‌سازی در نوجوانان می‌پردازد.

یافته‌های حاصل از این پژوهش نشانگر روابط معنادار بیشتر مؤلفه‌های محیط خانواده با نشانگان درونی‌سازی و برونی‌سازی در نوجوانان است. این یافته‌ها بر اساس نظریه سامروف و موس قابل تبیین هستند و در راستای پژوهشهای مرتبط با خانواده و آسیبهای روانی نوجوانان قرار دارند (به عنوان مثال: استوز و همکاران، ۲۰۰۸؛ پالی، کانجر و هارولد، ۲۰۰۰؛ هنری، ساگر و پلانکت، ۱۹۹۶؛ بلوم، ایرلند و بلوم، ۲۰۰۳؛ ژانگ، لی و زو، ۲۰۱۱).

نتایج تحلیل رگرسیون چند متغیری برای تبیین نشانگان درونی‌سازی بر اساس مؤلفه‌های محیط خانواده و جنسیت، نشان می‌دهند که از ۱۱ متغیر پیش‌بین که وارد معادله رگرسیون شده اند، هفت متغیر سازماندهی، جنسیت، حل تعارض، پرتکاپویی / تفریحی مداری، انسجام، پیشرفت‌مداری و کنترل، نشانگان درونی‌سازی را پیش‌بینی می‌کنند. همچنین از ۱۱ متغیر پیش‌بین، هفت متغیر سازماندهی، حل تعارض، پرتکاپویی / تفریح مداری، انسجام، جنسیت، اخلاقی - مذهبی مداری و بیانگری، نشانگان برونی‌سازی را پیش‌بینی می‌کنند.

نشانگان درونی‌سازی و برونی‌سازی هر دو با سازماندهی، تعارض و انسجام بیشترین میزان همبستگی را نشان داده‌اند. ارتباط هر سه مؤلفه مذکور با برونی‌سازی بیشتر از درونی‌سازی است. به طوری که هم از نظر منطقی و هم از بعد تجربی، سازماندهی و انسجام در خانواده با بسیاری از آسیبهای روانی رابطه معکوس دارد، که این ارتباط درباره نوجوانان با توجه به شرایط سنی آنها از اهمیت بیشتر برخوردار است. در خانواده‌هایی که سازماندهی مطلوبی دارند، فضایی سرشار از برنامه‌ریزیهای مطلوب، تقسیم کار عادلانه، دخل و خرج منطقی و نظم و ترتیب متعادل را تجربه می‌کنند. فرزندان که در چنین محیطهایی پرورش می‌یابند افرادی مسئولیت‌پذیر، باثبات و منظم خواهند بود. هنری، ساگر و پلاکت (۱۹۹۶) معتقدند در خانواده‌هایی که نوجوانان با استدلالهای مثبت والدین مواجه اند و انسجام بیشتری را در محیط خانواده تجربه می‌کنند، در کنترل حالات هیجانی خود و دیدگاه‌گیری در ارتباط با دیگران، مطلوب‌تر عمل می‌کنند. این نوجوانان کمتر احتمال دارد در کنترل عواطف منفی خود از روشهای غیرانطباقی استفاده کنند و به نشانگان برونی‌سازی یا درونی‌سازی مبتلا شوند.

نکته جالبی که درباره مؤلفه انسجام وجود دارد، این است که ارتباط تأیید شده در پژوهش بلوم، ایرلند و بلوم (۲۰۰۳)، میان انسجام و نشانگان برونی‌سازی با توجه به عامل جنسیتی، بار دیگر در این پژوهش مورد تأیید قرار گرفته است. پژوهشگران مذکور اذعان داشته‌اند، انسجام عاطفی ضعیف، یکی از عوامل خطر ساز خانوادگی است که در دختران بیش از پسران با رفتارهای پرخاشگرانه مرتبط است. در این پژوهش ارتباط میان انسجام و رفتارهای پرخاشگرانه برای دختران و پسران به ترتیب $0/28-$ و $0/25-$ به دست آمده است.

نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد، تعارض پایین به عنوان یکی از تجارب درونی افراد در محیطهای اجتماعی و خانوادگی، هم با نشانگان درونی‌سازی و هم با نشانگان برونی‌سازی از ارتباطی معنادار برخوردار است. تعارضات خانوادگی از ویژگیهایی است که همواره در توصیف یک محیط نامطلوب خانوادگی بر آن تأکید می‌شود. سطح بالای تعارض تأثیر متقابلی بر مشکلات ارتباطی خانواده می‌گذارد و سبب تداوم آن مشکلات می‌شود. تعاملات ضعیف، درک اعضا را از یکدیگر کاهش می‌دهد و سبب می‌شود که برای ارضای نیازهای خود از هم دیگر حمایت نکنند. سطح بالای تعارض و کنترل غیر مؤثر آن به این معنا است که مسائل مهم در روابط حل نشده باقی می‌مانند و غالباً منشأ تعارضهای تکراری می‌شوند. در بسیاری از محیطهای خانوادگی تعارض

برانگیز، همیشه بحثهای مشابه یا یکسانی پیرامون موضوعی معین وجود دارد که سرانجام هم مشکلی حل نمی شود.

استوز لویز و همکاران (۲۰۰۸) خانواده‌های تعارض برانگیز را محیطی می دانند که در آنها رشد مهارت‌های اجتماعی کودکان دچار وقفه می شود و آنها را در روابط میان- فردی با مشکلاتی مواجه می سازد. به این ترتیب تعارض در خانواده مانع از شناسایی راه‌های غیر پرخاشگرانه یا غیرانفعالی در برابر مسائل میان-فردی می‌شود و نوجوان را در برابر دشواریهای ارتباطی خلع سلاح می کند. با توجه به یافته‌های حاصل از مطالعه حاضر، تعارض در میان نوجوانان دختر بیشتر از نوجوانان پسر با نشانگان درونی‌سازی، و به‌عکس کمتر از پسران با مشکلات برونی‌سازی در ارتباط است. این مسئله شیوع زیاد اختلالات خلقی در میان دختران و همچنین شیوع زیاد اختلالات رفتاری را در میان پسران توجیه‌پذیر می‌کند.

با وجود اینکه بعد پرتکاپویی/ تفریحی مداری در محیط خانواده، هر دو نشانگان درونی‌سازی و برونی‌سازی را پیش‌بینی می‌کند، اما ارتباط آن با نشانگان درونی‌سازی از شدت بیشتری برخوردار و در میان دختران قوی‌تر از پسران است. این بعد از ویژگیهای خانواده با مسائلی مانند داشتن سرگرمی، شرکت در دوره‌های آموزشی فوق برنامه، ورزش، و شرکت در مهمانیها سر و کار دارد. به گونه ای که میزان سلامت در خانواده‌هایی که برنامه‌های مفرح و متنوعی برای گذران اوقات فراغت خود و فرزندان‌شان دارند، بیشتر از دیگرانی است که چنین برنامه‌هایی ندارند. نتایج حاصل از این پژوهش نشان می دهد که در تبیین شدت ارتباط یادشده در میان دختران، در مقایسه با پسران چون تفریحات خارج از محدوده خانواده کمتر است، بنابراین این خانواده است که باید برای پرکردن اوقات فراغت نوجوان برنامه‌ریزیهای مناسب و کافی داشته باشد.

بررسی نقش پیش‌بینی‌کننده جنسیت در مورد نشانگان درونی و برونی‌سازی به نتیجه‌ای معنادار اشاره دارد. همان گونه که از یافته‌ها برمی آید، نوجوانان پسر نسبت به نوجوانان دختر در برابر نشانگان برونی‌سازی آسیب پذیرتر و نوجوانان دختر نیز نسبت به نوجوانان پسر در برابر نشانگان درونی‌سازی آسیب پذیرتر بودند. این یافته‌ها در پژوهشهای گوناگون نیز تأیید شده‌اند (به عنوان مثال: مفیت، ۱۹۹۳؛ ریتز و همکاران، ۲۰۰۵؛ مارکوت، مارکوت و بوفارد، ۲۰۰۲).

در پژوهش حاضر، کنترل و پیشرفت مداری تنها نشانگان درونی‌سازی را پیش‌بینی می‌کنند. بر اساس یافته این پژوهش، بالا بودن میزان کنترل پسران در محیط خانواده با میزان بالا بودن نشانگان درونی‌سازی ارتباط ندارد، اما در میان دختران از رابطه‌ای معنادار برخوردار است. در مقابل، میزان

بالای کنترل در خصوص نوجوانان پسر با نشانگان برونی‌سازی رابطه معکوس دارد. یعنی پایین بودن میزان کنترل در محیط خانواده ممکن است با افزایش نشانگان برونی‌سازی نوجوانان پسر همراه باشد. خانواده‌های پیشرفت مدار با فراهم کردن شرایط مطلوب‌تر و قرار دادن امکانات لازم در اختیار فرزندان خود می‌توانند از بروز بسیاری از احساسات انزواگرایانه در آنها پیشگیری کنند. بر اساس نتایج این مطالعه، دو متغیر اخلاقی - مذهبی مداری و بیانگری اگر چه نتوانستند نشانگان درونی‌سازی را پیش‌بینی کنند، اما در پیش‌بینی نشانگان برونی‌سازی نقش دارند. از نظر منطقی نقش اخلاق و مذهب در پیشگیری از بروز رفتارهای پرخاشگرانه و قانون شکنی بسیار چشمگیر است. در خانواده‌هایی که اخلاق و مذهب، جایگاه مطلوبی دارد، نوجوانان با نهادینه سازی ارزشهای اخلاقی و مذهبی در برابر مشکلات و ناکامیها، رویکردهای غیر پرخاشگرانه بروز می‌دهند. خانواده‌هایی که از بیان احساسات و افکار اعضا خود حمایت می‌کنند با تسهیل بخشیدن به شرایط گفت و شنودی در میان افراد به افزایش کیفیت روابط میان- فردی آنان یاری می‌رسانند. بدیهی است در چنین شرایطی از روشهای ناخوشایند ابراز هیجان مثل پرخاشگری مستقیم و رفتارهای تخریب گرانه کمتر استفاده می‌شود.

با توجه به اینکه آمارهای مربوط به افسردگی، اضطراب، پرخاشگری و اعتیاد در میان نوجوانان از وضعیت رضایت بخشی حکایت ندارند (ضرغام، ۱۳۸۰؛ خانمحمدی، ۱۳۷۹، به نقل از پرویزی و همکاران، ۱۳۸۴)، بنابراین بر اساس یافته‌های حاصل از این پژوهش خانواده از جمله نهادهایی است که باید مورد توجه پژوهشگران در این زمینه قرار بگیرد. توجه مسئولان به امر خطیر آموزش و پرورش در برقراری ارتباط میان خانه و مدرسه، و یاری رساندن به نوجوانان برای مصون ماندن از آسیبهای ناشی از محیطهای خانوادگی آشفته راهبردی مؤثر در کاهش آسیبهای روانی است. در تعمیم یافته‌های پژوهش حاضر باید به محدود بودن جامعه آماری آن به مناطق شهری، محدود بودن ابزار گردآوری اطلاعات به روش پرسشنامه و نگاهی صرفاً کمی به تحلیل داده‌ها توجه داشت. بر اساس یافته‌های این پژوهش افزایش برنامه‌های با کیفیت آموزش خانواده در مدارس برای پیشگیری از اختلالات عاطفی - رفتاری و توجه به بافت خانواده در جریان مشاوره و روان-درمانی نوجوانان پیشنهاد می‌شود.

منابع

- پرویزی، سرور؛ احمدی، فضل اله و نیکبخت نصرآبادی، علیرضا. (۱۳۸۴). از هویت تا سلامت: تبیین تئوریک مفهوم سلامتی از دیدگاه نوجوانان. *طب و تزکیه*، سال ۴، ۲۷-۳۷.
- ضرغام بروجنی، علی؛ یزدانی، محسن و یزدان نیک، احمدرضا. (۱۳۸۰). ارتباط الگوی رفتاری والدین و افکار خودکشی در نوجوانان. *مجله دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد*، دوره ۳، شماره ۲، ۴۶-۵۴.
- مینیایی، اصغر. (۱۳۸۵). انطباق و هنجاریابی سیاهه رفتاری کودک آخبناخ، پرسشنامه خودسنجی و فرم گزارش معلم. *پژوهش در حیطه کودکان استثنایی*، جلد ۱۹، سال ۶، شماره ۱، ۵۲۹-۵۵۸.
- Achenbach, T. M., & Rescorla, L. A. (2001). *Manual for the ASEBA school-age forms & profiles*. Burlington, VT: University of Vermont Research Center for Children, Youth, & Families.
- Blum, J., Ireland, M., & Blum, R. W. (2003). Gender differences in juvenile violence. *Journal of Adolescent Health*, 32, 234-240.
- Compas, B., Ey, S., & Grant, K. (1993). Taxonomy, assessment, and diagnosis of depression during adolescence. *Psychological Bulletin*, 114, 323-344.
- Cox, M. J., Wang, F., & Gustafsson, H. C. (2011). Family organization and adolescent development. In B. B. Brown, & M. J. Prinstein (Eds.), *Encyclopedia of adolescence*, Vol. 2, (pp. 75-83). London: Academic Press.
- Deković, M., Buist, K., & Reitz, E. (2004). Stability and changes in problem behavior during adolescence: Latent growth analysis. *Journal of Youth and Adolescence*, 33, 1-12.
- Estevez Lopez, E., Murgui Perez, S., Musitu Ochoa, G., & Moreno Ruiz, D. (2008). Adolescent aggression: Effects of gender and family and school environments. *Journal of Adolescence*, 31, 433-450.
- Henry, C. S., Sager, D. W., & Plunkett, S. W. (1996). Adolescents' perceptions of family system characteristics, parent-adolescent dyadic behaviors, adolescent qualities, and adolescent empathy. *Family Relations*, 45, 283-292.
- Kleinjan, M., & Engels, R. C. M. E. (2011). Addictions in Adolescence. In B. B. Brown & M. J. Prinstein (Eds.), *Encyclopedia of adolescence*, Vol. 2, (pp. 1-10). London: Academic Press.
- Liu, J. (2004). Childhood externalizing behavior: Theory and implications. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing*, 17, 93-103.
- Marcotte, G., Marcotte, D., & Bouffard, T. (2002). The influence of familial support and dysfunctional attitudes on depression and delinquency in an adolescent population. *European Journal of Psychology of Education*, 17(4), 363-376.
- Moffitt, T. E. (1993). Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy. *Psychological Review*, 100(4), 674-701.
- Moshtagh Bidokhti, N., Yeke Yazdandoost, R., Birashk, B. & Schottenfeld, R.S. (2006). Family environment of detoxified opiate addicts in Iran and its relationship with symptoms of anxiety and depression. *Contemporary Family Therapy*, 28(1), 153-164.
- Nguyen, C., Fournier, L., Bergeron, L., Roberge, P., & Barrette, G. (2005). Correlates of depressive and anxiety disorders among young Canadians. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 50, 620-628.

- Paley, B., Conger, R. D., & Harold, G. T. (2000). Parents' affect, adolescent cognitive representations, and adolescent social development. *Journal of Marriage & the Family*, 62(3), 761-776.
- Reitz, E., Deković, M., & Meijer, A. (2005). The structure and stability of externalizing and internalizing problem behavior during early adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 34(6), 577-588.
- Rotheram-Borus, M. J., Swendeman, D., Amani, B., Applegate, E., Milburn, N. G., & Arnold, E. M. (2011). AIDS. In B. B. Brown & M. J. Prinstein (Eds.), *Encyclopedia of adolescence*, Vol. 3, (pp. 30-40). London: Academic Press.
- Saucier, G., Wilson, K. R., & Warka, J. (2007). The structure of retrospective accounts of family environments: Related to the structure of personality attributes. *Journal of Personality Assessment*, 88(3), 295-308.
- Singh, J., Mitra, R., & Upadhyay, Sh. (2010). Self-concept in relation to family environment: A comparative study of Slum and Urban School children. *Indian Journal Social Science Researches*, 7(2), 82-91.
- Woehr Pletcher, S. M. (2008). *The impact of perceived family cohesiveness and future orientation on internalizing and externalizing symptoms of Latino/a youth offenders: A moderator model*. Unpublished doctoral dissertation. University of California, Santa Barbara.
- Zahn-Waxler, C., Klimes-Dougan, B., & Slattery, M. (2000). Internalizing problems of childhood and adolescence: Prospects, pitfalls, and progress in understanding the development of anxiety and depression. *Development and Psychopathology*, 12, 443-466.
- Zhang, Y., Li, H., & Zou, Sh. (2011). Association between cognitive distortion, type D personality, family environment, and depression in Chinese adolescents. *Depression Research and Treatment*, 2011(143045), 1-8.